

Wrocław, 08.04.2026r.

Recenzja rozprawy doktorskiej **mgr Aleksandry Agnieszki Rutkowskiej**
pt. „*Rola banków w budowaniu dobrobytu kraju na przykładzie polityk: innowacyjnej i zrównoważonego
rozwoju*” napisanej
pod kierunkiem prof. UKSW dr hab. Piotra Brody-Wysockiego oraz dr Karoliny Daszyńskiej-Żygadło jako
promotor pomocniczej

w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji

1. Informacje ogólne

Podstawą sporządzenia recenzji jest w sensie formalnym uchwała Rady Dyscypliny Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Z kolei w zakresie merytorycznym podstawą dla oceny dysertacji jest ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (t.j. Dz. U. 2024 r., poz. 1571, z późn. zm.).

Przedłożona do recenzji praca odnosi się do problematyki i metodologii właściwej dla nauk społecznych, a w szczególności do kwestii związanych z zagadnieniami nauk o polityce, politykach publicznych czy nauk o zarządzaniu. W opinii recenzenta pracę tę należy ocenić jednoznacznie pozytywnie, a wskazane w recenzji uwagi polemiczne, sugestie mają na celu doprecyzowanie wybranych jej elementów i w żadnym stopniu nie wpływają na powyższą, wysoką ocenę, co zostało również wyrażone w konkluzji. Ocena merytoryczna dysertacji doktorskiej została sporządzona z uwzględnieniem następujących kryteriów,¹:

- znaczenie i nowość problematyki podjętej w recenzowanej rozprawie,
- struktura rozprawy, spójność, język,
- metodologia pracy, w tym: cele badawcze, jednostki analizy, wymiar czasowy, metody i techniki badawcze, hipotezy, pytania badawcze.

- ocena merytoryczna poszczególnych części pracy,
- wykorzystana literatura przedmiotu.

2. Znaczenie i nowość problematyki podjętej w recenzowanej rozprawie

Praca doktorska przygotowana przez p. mgr Aleksandrę Rutkowską odnosi się do tematyki dwóch holistycznych polityk publicznych, czyli polityki innowacyjnej oraz zrównoważonego rozwoju, przy czym kluczowym podmiotem, wokół którego koncentrują się rozważania Autorki jest rola banków zarówno państwowych, jak i prywatnych w budowaniu dobrobytu państwa. Problematyka pracy została wpisana w perspektywę badawczą właściwą dla nauk o polityce i administracji oraz polityk publicznych. Autorka wskazuje, że współcześnie rośnie znaczenie polityk publicznych, które integrują cele gospodarcze, społeczne i środowiskowe, które koncentrują się na budowie dobrobytu w ujęciu długofalowym, inkluzywnym i odpornym na kryzysy (s. 13). Fakt ten należy uznać za pierwszą przesłankę podejmowanej problematyki. Jednocześnie Autorka podkreśla, że jednym z kluczowych podmiotów wspierających realizację tak zdefiniowanych celów są banki, co stanowi drugą przesłankę do realizacji badań. W tym miejscu Autorka od razu słusznie zaznacza, że współcześnie banki nie są postrzegane jedynie jako pośrednicy finansowi, a stają się aktywnymi uczestnikami transformacji gospodarczej, wspierając przy tym rozwój innowacji, działań prośrodowiskowych, społecznej odpowiedzialności i ładu korporacyjnego. Takie podejście Autorka konsekwentnie stosuje w każdej części pracy, co należy jednoznacznie pozytywnie ocenić. Co więcej, Autorka wskazuje na fakt, iż banki realizują swoją „szeroką” misję zarówno w ujęciu zewnętrznym (oferta produktowa, w tym zielone kredyty, finansowanie innowacji i start-upów), jak i wewnętrznym (transformacja instytucjonalna, w tym wdrażanie strategii ESG, raportowanie finansowe). Takie ujęcie wskazuje zarówno na holistyczne i procesowe potraktowanie analizowanej problematyki, jak i bezpośrednie nawiązanie do najbardziej aktualnych naukowych rozważań dotyczących procesów rozwojowych w ujęciu innowacyjnym i środowiskowym. W 2024 roku bowiem przyznano Nagrodę Nobla w dziedzinie ekonomii dla naukowców, którzy wykazali, że jakość instytucji ma bezpośredni wpływ na rozwój gospodarczy. Naukowcy Ci (Daron Acemoglu, Simon Johnson, James Robinson) w swych pracach podkreślają, że szybszy rozwój gospodarczy, zwłaszcza w dziedzinie innowacji, w dużym stopniu zależy od jakości instytucji inkluzywnych (formalnych) oraz instytucji ekstraktywnych (nieformalnych). W tę właśnie optykę swoje rozważania wpisuje mgr Aleksandra Rutkowska, przywołując zresztą prace wspomnianych badaczy.

Oprócz powyżej opisanych przesłanek, Autorka wskazuje także trzecią przesłankę dla analizowanej tematyki, która wiąże się z rolą banków jako instytucji zaufania publicznego, które to w sposób aktywny mają przyczynić się do transformacji systemu gospodarczego, a w konsekwencji budowania dobrobytu. Takie podejście stanowi jednocześnie zdefiniowanie luki badawczej i nowości podejmowanej tematyki, którą należy wiązać z niedostatkiem badań empirycznych wskazujących na systemową rolę banków we współczesnych procesach transformacyjnych, a także traktowaniem tych podmiotów jako instytucji

inkluzywnych (s. 94 i 108). Również przegląd literatury przedstawiony przez Autorkę dowodzi, że brak jest opracowań politologicznych poświęconych przedstawieniu roli banków, czy szerzej instytucji finansujących jako modelu instytucji transformujących i kształtujących dobrobyt państw. W tym miejscu należy zatem ocenić, że zarówno luka badawcza, jak i nowość analizowanej tematyki zostały jasno i prawidłowo zidentyfikowane oraz uzasadnione. Kolejną przesłanką, niemniej istotną, są osobiste, wieloletnie i bezpośrednie obserwacje Autorki dotyczące działań banków jako instytucji wspierających procesy rozwojowe w obszarach innowacyjności i zrównoważonego rozwoju. Fakt ten nadaje w pewnym sensie pracy doktorskiej walorów doktoratu wdrożeniowego, którego efekty powinny być wykorzystywane w procesach zarządczych przez odpowiedzialne podmioty i osoby zarówno w sferze publicznej, jak i prywatnej, tym bardziej, iż dotychczasowe krajowe doświadczenia nie są zadowalające.

Podjęty przez Autorkę temat należy uznać zatem za w pełni uzasadniony, wpisujący się w obecnie prowadzone rozważania naukowe i eksperckie zarówno w kraju, jak i za granicą. Szczególnie bowiem w Polsce w obszarze nauk społecznych brakuje analiz umieszczających zagadnienia zarządzania publicznego w perspektywie polityk publicznych. Fakt ten trafnie przywołuje Autorka, która zaznacza, że *„Analiza prowadzona w rozprawie ma charakter aplikacyjny i diagnostyczny. Z jednej strony, służy zidentyfikowaniu rzeczywistego zaangażowania sektora bankowego w realizację polityk publicznych związanych z dobrobytem. Z drugiej - pozwala wskazać istniejące luki, bariery i szanse, które mogą wpływać na efektywność i skalowalność działań banków w przyszłości”* (s. 14).

Dodać należy, że oprócz wspomnianych zagadnień politologicznych, praca eksploruje kwestie efektywności i skuteczności, a zatem posiada elementy analizy ekonomicznej. Odnosi się również do problemów systemowych, zarządczych, środowiskowych i klimatycznych, co z kolei pozwala na rozszerzenie analizy o kwestie zarządzania publicznego czy zrównoważonego rozwoju. Wszystko to wskazuje na interdyscyplinarność pracy, co również należy utożsamiać z nowością zastosowanego podejścia badawczego.

W tym miejscu chciałbym przedstawić kilka uwag polemicznych odnoszących się do podjętej, a przede wszystkim przedstawionej problematyki, zaznaczając wyraźnie, iż nie wpływają one w zasadniczy sposób na moją ogólną, bardzo pozytywną ocenę analizowanej tematyki pracy. Pierwsza uwaga dotyczy bardziej wyraźnego wpisania i zidentyfikowania zmian społeczno-gospodarczych w procesy utożsamiane z megatrendami, które są opisywane w wielu światowych raportach (PWC, World Bank, World Economic Forum, Future Today Institute, Asia Development Bank, OECD, Mitsubishi Research Institute, McKinsey Global Institute, Freedomhouse, EY, European Commission). Megatrendy te wyznaczać powinny wektory dla współczesnych działań we współczesnej polityce innowacyjnej czy środowiskowej. Zaliczyć do nich należy: problemy społeczne (migracje - nowy nomadyzm, nierówności społeczne, edukacja, demografia, ochrona zdrowia); przyspieszenie technologiczne (AI, biotechnologia, Blockchain); nową gospodarkę (cyfryzacja, automatyzacja i autonomizacja pracy, komputery kwantowe, półprzewodniki); dynamikę zmian środowiskowych (transformacja klimatyczno-energetyczna, rolnictwo, surowce strategiczne i krytyczne,

gospodarka obiegu zamkniętego i recycling); transformację ładu i bezpieczeństwa światowego (technologie dual-use, dezinformacja, cyberbezpieczeństwo, autonomia i suwerenność technologiczna, nowy multilateralizm vs. nowy imperializm); reorganizację przestrzeni (urbanizacja, metropolizacja, gentryfikacja, globalne łańcuchy wartości i dostaw). Autorka jednak wspomina sygnałnie o „współczesnych wyzwaniach rozwojowych” (s. 15), jednakże nadanie tym procesom wymiaru megatrendów jeszcze bardziej uwidoczniłoby skalę analizowanych wyzwań.

Druga uwaga wiąże się z zaleceniem analizowania polityk publicznych przy wykorzystaniu kategorii holistycznej polityki publicznej, czyli takiej, która obejmuje wszystkie działania publiczne wpływające lub mogące wpływać na procesy innowacyjne (patrz np.: Edquist C., *Towards a Holistic Innovation Policy: Can the Swedish National Innovation Council Serve as a Role Model?*, “Papers in Innovation Studies” 2018, nr. 2, s. 869-879; Edquist Ch., *Towards a holistic innovation policy: Can the Swedish National Innovation Council (NIC) be a role model?*, “Research Policy” 2019, vol. 48(4), s. 869-879; Borras S., Edquist E., *The choice of innovation policy instruments*, “Technological Forecasting Social Change” 2013, vol. 80(8), s. 1513-152). Taka polityka oznacza powiązanie złożonych celów społeczno-gospodarczych z działaniami wspierającymi innowacje przy koordynowanej i aktywnej (popytowej) roli analizowanych podmiotów. Ta perspektywa pozwala na analizę instytucjonalną w ujęciu dynamicznym, w której analizowane podmioty powinny występować jako: wiodący inwestor (*lead investor*), wiodący klient (*lead consumer*), wiodący użytkownik (*lead user*) oraz tworzyć rynki dla nowych technologii (*pioneer markets, lead markets*) łącząc tym samym złożone wyzwania społeczno-gospodarcze z rozwiązaniami innowacyjnymi (*user-driver approach*), które przesądzą o kondycji całej polityczno-publicznej wspólnoty, jak: zdrowie publiczne, bezpieczeństwo, wydajność i odpowiedzialność administracji oraz efektywność zarządzania publicznego. O potrzebie uwzględnienia perspektywy holistycznej wspomina zresztą sama Autorka w podsumowaniu rozdziału 2, przy opisie warunków procesu transformacji banków w stronę paradygmatu inkluzywnego. Warto zatem uzupełnić i połączyć te perspektywy.

Trzecia uwaga dotyczy wpisania przez Autorkę analizowanych procesów w model potrójnej helisy (s. 209) i tu znów można wskazać, iż analizując całość dysertacji i poruszane wątki, skłaniam się i mocno rekomenduję, aby Autorka zastosowała model pięciokrotnej helisy. Model ten (*Quintuple Helix*) opisany w literaturze przedmiotu przez Eliasa G. Caryannisa i David F. Campbella dodaje do trzech wcześniej analizowanych podmiotów systemów innowacji także społeczeństwo obywatelskie oraz społeczność opartą na mediach i kulturze (czwarty element), a także, co szczególnie istotne dla tematyki pracy, środowisko naturalne (piąty element). Koncepcja ta tworzy, według E. G. Carayannisa i D. F. J. Campbella, „ramy do transdyscyplinarnej i interdyscyplinarnej analizy rozwoju zrównoważonego i ekologii społecznej” (Carayannis, E.G., Campbell, D.F.J. (2010). *Triple Helix, Quadruple Helix and Quintuple Helix and how do knowledge, innovation and the environment relate to each other? A proposed framework for a transdisciplinary analysis of sustainable development and social ecology*. Inter. J. Soc. Ecol.Sust. Develop. nr 1(1)). Prezentowane przez Autorkę ujęcie procesów transformacji i zrównoważonego rozwoju

akcentujące elementy ekonomiczne, społeczne, środowiskowe oraz instytucjonalne jest dla takiego ujęcia najlepszym uzasadnieniem.

Wreszcie czwarta uwaga dotyczy odniesienia analizowanych zagadnień dotyczących innowacyjności, zrównoważonego rozwoju oraz roli instytucji finansujących, w tym banków do determinizmów wynikających z procesu europeizacji, zarówno w ujęciu top-down, jak i bottom up. Autorka w wielu miejscach pracy doktorskiej podkreśla działania zarówno samej UE, jak i doświadczenia wybranych państw członkowskich UE w zakresie zmian zachodzących w procesach transformacji społeczno-gospodarczej. Działania z poziomu europejskiego dotyczące choćby unii rynków kapitałowych czy Kompasów konkurencyjności, a z drugiej strony fakt, iż obszar administracji publicznej należy do tzw. kompetencji uzupełniających w myśl Traktatu o funkcjonowaniu UE, stanowią ważną przesłankę do wpisania zagadnienia w dylemat - na ile podejmowane w Polsce działania wynikają z procesów egzogennych (europeizacja top down), a na ile są one koniecznością czy racjonalnością, a co ważniejsze uwarunkowane w swych efektach czynnikami endogennymi (europeizacja bottom up). To ostatnie ujęcie wiązać się może również z zakresem analizy dotyczącej procesów decentralizacji zarządzania publicznego oraz podejścia *local content*, w odniesieniu do działań sektora finansowego, co będzie także wskazane w kolejnych częściach recenzji.

3. Struktura pracy, spójność, język

Praca doktorska składa się ze wstępu, pięciu przyczynowo-skutkowo powiązanych ze sobą rozdziałów oraz zakończenia, bibliografii, wykazu skrótów, a także aneksów i streszczeń w trzech językach. W wersji przedstawionej do recenzji całość opracowania liczy 383 znormalizowane strony. W kontekście struktury rozdziałów należy podkreślić, iż są one wewnętrznie spójne, a także zbilansowane pod względem rozmiaru wobec siebie, co oznacza, że przyjęta struktura rozdziałów została przygotowana i opracowana prawidłowo w sensie problemowo-analitycznym.

Oceniając całościowo układ i strukturę należy zauważyć, że jest ona właściwa dla prac z obszaru nauk społecznych, Autorka przyjęła podejście dedukcyjne. Poszczególne części pracy pozostają ze sobą w związku przyczynowo-skutkowym, dopełniają się i logicznie i merytorycznie. Oznacza to, iż przygotowana praca jest spójna w warstwie dowodzenia logicznego. Autorka zadbała szczególnie o spójność między głównymi wątkami teoretycznymi pracy, a więc zagadnieniem roli banków, polityki innowacyjnej oraz polityki zrównoważonego rozwoju, a sferą empirycznej weryfikowalności i implementacji w warunkach polskich.

Praca jest estetyczna, nie zawiera błędów redakcyjnych, czy edytorskich, a jeśli takowe się pojawiają to ich liczba jest znikoma. W tym miejscu z uwag redakcyjnych chciałbym wskazać na dwie kwestie wymagające poprawy. Pierwsza odnosi się do stosowania odnośników. W części pracy, tj. do str. 67 Autorka umieszcza odnośnik po kropce kończącej zdanie, aby w kolejnych częściach pracy stosować ten zapis już prawidłowo, czyli przed znakiem interpunkcyjnym kończącym zdanie. Druga z uwag redakcyjno-

stylistycznych, ale mającą zastosowanie w kilku miejscach pracy, dotyczy interpunkcji. Autorka używa przecinka po słowie „ponadto”. Jednak według Słownika Języka Polskiego, po inicjalnym składniku zdania pełniącym funkcję metatekstową (np. ponadto, w związku z powyższym, itp.) nie stosujemy przecinka. Oba te fakty wymagają poprawy i edycji, tym bardziej jeśli praca miałaby zostać opublikowana, do czego zachęcam i co powtórzę w konkluzji niniejszej recenzji. W zakresie techniczno-edytorskim praca wpisuje się we wszystkie wymagania stawiane tego typu opracowaniom.

Wysoko należy ocenić kulturę języka, jakim posłużyła się Autorka do napisania niniejszej pracy. Struktura zdań, użyte pojęcia oraz jasność wyrażanych poglądów z pewnością są istotnymi walorami tej dysertacji.

Podsumowując warstwę formalną pracy, na którą składają się jej spójność, język oraz elementy edytorskie, uznaję za jeden z jej atutów.

4. Metodologia pracy

Przystępując do analizy warstwy metodologicznej pracy rozumiem ją jako ocenę takich części jak: cel główny, cele szczegółowe, jednostki analizy, wymiar czasowy, hipotezy, pytania badawcze oraz metody i techniki badawcze.

Cel główny jaki postawiła sobie Doktorantka został sformułowany następująco „*przeprowadzenie pogłębionej analizy roli, jaką banki odgrywają w budowaniu trwałego dobrobytu społeczno-gospodarczego w Polsce poprzez aktywne uczestnictwo w realizacji dwóch kluczowych polityk publicznych: polityki innowacyjnej oraz polityki zrównoważonego rozwoju*” (s. 13). W tym miejscu należy zaznaczyć, iż zasadne byłoby wyodrębnienie celów szczegółowych, korespondujących zarówno ze strukturą pracy, jak i pytaniami badawczymi. Zabieg ten pozwoliłby na bardziej spójne i całościowe przedstawienie analizowanej tematyki i przyjętego podejścia badawczego.

W dalszej kolejności Autorka prezentuje hipotezę główną, która jest rozwinięciem celu pracy, a także powyżej opisanych przesłanek. Przyjęta hipoteza spełnia wymóg nowości, wewnętrznej jasności, spójności i logiki, a także empirycznej weryfikowalności, przez co należy ją uznać za prawidłowo sformułowaną i w efekcie prowadzącą do obiektywnej falsyfikacji. Hipotezie głównej przyporządkowano cztery pytania badawcze, a także pytania pomocnicze (s. 14-15), co pozwala na stwierdzenie, że cel, hipoteza oraz pytania badawcze są ze sobą dedukcyjnie oraz logicznie powiązane, a w efekcie zapewniają spójność i przejrzystość działań badawczych podejmowanych przez Autorkę na przestrzeni całej pracy doktorskiej.

Autorka wskazała także jednostki analizy, którymi są banki, traktowane zarówno jako organizacje, jak i instytucje (ujęcie neoinstytucjonalne).

Autorka nie określiła jednak precyzyjnie wymiaru czasowego badań. Z analizy poszczególnych części pracy można wnioskować, że punktem wyjścia jest pierwsza dekada XXI wieku, czyli okres, w którym problematyka innowacyjności i zrównoważonego rozwoju zaczęła odgrywać fundamentalne

znaczenie w procesach rozwojowych. Warto byłoby zatem dokonać uściślenia choćby punktu początkowego dla prowadzonych rozważań, co pozwoliłoby umieścić analizowaną tematykę w jasno zdefiniowanym horyzoncie czasowym oraz procesowym.

W dalszej kolejności Autorka wskazała podejścia badawcze, jakimi kierowała w poszczególnych elementach pracy. Osią rozważań jest zintegrowane podejście, które uwzględnia mechanizmy rynkowe i finansowe, jak i ramy instytucjonalne, a także społeczne oczekiwania oraz wpływ działalności gospodarczej na środowisko naturalne. Oznacza to, że połączono perspektywę mikro- i makroekonomiczną z aspektem normatywnym. Zabieg ten uznać należy za w pełni uzasadniony zarówno tematyką pracy, jak i przyjętym sposobem postępowania badawczego i świadczący o interdyscyplinarności pracy.

Jednym z ostatnich elementów metodologii są metody i techniki badawcze. Zarówno przyjęte metody, jak i techniki zasługują na uznanie. Autorka zastosowała podejście mieszane (traingulacja), łącząc metody i techniki zarówno jakościowe i ilościowe. Znajdujemy tu zarówno zastosowanie metody systemowej, instytucjonalno-prawnej, decyzyjnej, jak i techniki ilościowe, w tym: analiza *desk research* oraz techniki jakościowe: studia przypadków, jak i wywiady pogłębione przeprowadzone samodzielnie przez Autorkę. W uzupełnieniu do metod warto byłoby także podkreślić metodę porównawczą oraz neoinstytucjonalizm racjonalnego wyboru, które Autorka również stosuje w wielu miejscach pracy. Fakt tak rozległych i wzajemnie uzupełniających się metod i technik badawczych świadczy o dojrzałości analitycznej, a także determinacji, skuteczności i zaangażowaniu Doktorantki w proces badawczy.

Reasumując, warstwa metodologiczna pracy jest generalnie poprawna, pewne wątpliwości budzi precyzyjność przyjętego wymiaru czasowego, a także właściwe określenie wszystkich stosowanych przez Autorkę metod badawczych. Z drugiej strony badania ilościowe oraz jakościowe przeprowadzone przez Autorkę świadczą o dojrzałości do stawiania hipotez i pytań badawczych, dociekania prawdy naukowej oraz determinacji w ich falsyfikacji.

5. Ocena merytoryczna poszczególnych części pracy

W tej części recenzji przedstawione zostaną wnioski i uwagi w odniesieniu do poszczególnych części recenzowanej dysertacji. Odnosząc się bardziej szczegółowo do poszczególnych części publikacji chciałbym wskazać zarówno atuty opracowania, jak i pojawiające się mankamenty czy niedoprecyzowania.

W rozdziale 1 zatytułowanym „*Teoretyczne podstawy i definicje kluczowych pojęć*” Autorka przedstawia siatkę analizowanych kategorii analitycznych. Znajdujemy tu podstawy teoretyczne dla opisu banków w procesach gospodarczo-społecznych, w tym w szczególności wobec zagadnień dotyczących innowacyjności i zrównoważonego rozwoju. Szczególny nacisk położony został na precyzyjne wyjaśnienie znaczenia podejścia ESG oraz ERG. Całość prezentowana w rozdziale pierwszym jest wartościowym zinwentaryzowaniem analizowanych zagadnień i daje silną podbudowę teoretyczną dla całości pracy. Za kluczowe dla tej części uznaję podkreślenie dynamicznej i systemowej oraz transformacyjnej (holistycznej)

roli banków w analizowanych procesach rozwojowych. Autorka to kilkakrotnie uwypukla, a co więcej wskazuje na konieczność stosowania form dialogowych, które są tak niezbędne dla inkluzywnego i odpowiedzialnego rozwoju społeczno-gospodarczego (s. 38, 51, 85, 90). Z uwag polemicznych lub uzupełniających chciałbym wskazać na kilka kwestii. Otóż analizując rolę banków dobrze byłoby odnieść się do procesów zachodzących w tej sferze w wymiarze europejskim. Wspomniałem we wcześniejszych częściach recenzji o zasadności uzupełnienia informacji na temat unii rynków kapitałowych, który to stanowi jeden z fundamentów przekształceń, a co ważniejsze bardziej aktywnego włączenia instytucji finansowych w ramy procesów społeczno-gospodarczych, jak np. Europe's Choice, Kompas konkurencyjności, czy Strategia dla Start upów i Scale upów, itp. To dałoby także podstawę do uzupełnienia rozważań o wymiar procesów europeizacji oraz ich relewantność w odniesieniu do podejmowanych wysiłków w wymiarze krajowym. Inna uwaga dotyczy opisu zagadnień odnoszących się innowacyjności. Zasadnym byłoby tu przywołanie wskazywanych już także w recenzji kategorii holistycznej polityki innowacyjnej, pięciokrotnej-helisy, a co więcej, warto byłoby wpisać banki w koncepcję narodowych systemów innowacyjnych i wskazać ich właśnie holistyczną rolę, jako instytucji zapewniających efektywność i opłacalność owych działań.

Kolejny, drugi rozdział pracy poświęcony został „*Roli banków w budowaniu dobrobytu kraju*”. Autorka przedstawia i analizuje w tej części pracy całość postępowania badawczego, łączącego zarówno dane zastane, wtórne z badaniami własnym realizowanymi za pomocą techniki indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) z 12 respondentami reprezentującymi różne sektory, a przez to logiki postępowania: publiczne, prywatne, obywatelskie. Precyzyjne i klarownie przedstawienie postępowania badawczego pozwala na uchwycenie autorskiego wkładu Doktorantki do analizowanej problematyki. Całość postępowania prowadzi Autorkę i Czytelników do zrozumienia znaczenia kategorii banku inkluzywnego oraz wskazania 4 filarów transformacji banków w świetle współczesnych wyzwań rozwojowych (edukacyjnego, sieciowego, kreatywnego, strategicznego). Co więcej, Autorka zachowuje przy tym dojrzałość badawczą oraz wysoki obiektywizm, gdy precyzyjnie określa zarówno pozytywy czy zalety takiego rozwiązania, ale jednocześnie wskazuje na wyzwania i bariery, które są kluczowe w aktualnym stanie formalno-społecznym. Z uwag polemicznych sugeruję, aby Autorka doprecyzowała w sposób jednoznaczny pojęcie dobrobytu i potencjalne sposoby jego mierzenia. Oczywiście zarówno w rozdziale 1, jak i 2 znajdujemy opisy zrównoważonego rozwoju i odniesienia tej kategorii do dobrobytu, w tym w szczególności w podrozdziałach 2.4.2, 2.4.3. Wydaje się jednak, że bardziej zasadne byłoby jednoznaczne wskazanie parametrów wpływających na dobrobyt społeczny, w tym: ekonomicznych, społecznych, odnoszących się do nierówności i sprawiedliwości, a także przestrzennych i środowiskowych. W tym kontekście można byłoby także przywołać rankingi i miary, którymi aktualnie próbuje się ów dobrobyt mierzyć, jak: Human Development Index, Happy Planet Index, wskaźnik dobrobytu (BIEC). Takie zobiektywizowane, a jednocześnie ich ułomności metodologiczne dałyby także kolejny argument na rzecz

dalszego pogłębienia badań i analiz dotyczących wpływu banków czy instytucji finansowych na szeroko pojęty dobrobyt społeczny, co słusznie zauważa sama Autorka w zakończeniu pracy.

Rozdział 3 poświęcony jest analizie roli banków w budowaniu dobrobytu kraju na przykładzie polityki innowacyjnej. Autorka przedstawia w tej części analizę mechanizmów i instytucji, które banki stosują we wspieraniu tej polityki publicznej. Szczególną uwagę poświęcono roli banków jako pośredników finansowych w procesach innowacyjnych, a także podmiotów ograniczających niepewności i ryzyka, jakie wiążą się z finansowaniem innowacji, w szczególności w zakresie projektów badawczo-rozwojowych oraz wspierania start upów. Jak wspomniano powyżej, zasadne byłoby wpisanie analizowanej polityki innowacyjnej w kategorię holistycznej polityki publicznej, a w konsekwencji odniesienie jej do wymiaru strukturalnego poprzez ukazanie roli banków całym narodowym systemie innowacji przy uwzględnianiu podejścia pięciokrotnej helisy. Wart rozważenia i pogłębienia jest wątek dotyczący skutecznych i efektywnych mechanizmów wsparcia przez banki procesów komercjalizacji wiedzy, które są efektem prowadzonych prac B+R w ośrodkach naukowych, jak i przez start upy. Patrząc na działalność instytucji otoczenia biznesu, jak centra transferu technologii, inkubatory czy huby innowacyjne wciąż widoczny jest deficyt udziału banków we wspieraniu projektów i przedsięwzięć innowacyjnych na początkowych etapach rozwoju, np. TRL 6-9, czy funduszach typu *seed capital* w ramach programów akceleratorów. Pytaniem otwartym jest - w jaki sposób zachęcić lub skłonić banki do większego zaangażowania się do współpracy z tym właśnie podmiotami? Czy stworzenie inicjatyw takich jak np.: komitety mieszane do oceny stopnia komercjalizacji, a w efekcie monetyzacji takich projektów, realizacja funkcjonalnych zamówień publicznych dofinansowanych przez banki, czy tworzenie publicznych funduszy ryzyka (CVC) są w dzisiejszych uwarunkowaniach instytucjonalno-gospodarczych zasadne i możliwe? Jakie rozwiązania skłoniłyby banki do ściślejszej i bardziej proaktywnej, a także wspierającej roli banków w relacjach z ośrodkami naukowymi, czy instytucjami otoczenia biznesu? Autorka wskazuje pewne rekomendacje odnośnie bardziej aktywnej roli banków w polityce innowacyjnej, które, co szczególnie ważne, opiera o rezultaty badań własnych (s. 228-230). Jest to na pewno cenny materiał do dalszych działań implementacyjnych zarówno kierowanych do banków, jak i regulatorów publicznych. Zagadnieniem otwartym pozostaje, czy zaprezentowane różne logiki: kapitałowe (banki), rynkowe (start upy) badawczo- naukowe (uczelnie), polityczno-regulacyjne (administracja publiczna) da się pogodzić, a przez to wprowadzić w życie prezentowane rekomendacje.

Kolejny, czwarty rozdział jest uzupełnieniem rozważań prezentowanych w rozdziale 3 i odnosi się do roli banków w polityce zrównoważonego rozwoju. Autorka spójnie i konsekwentnie przeprowadza Czytelnika przez analizę oddziaływania banków na strukturę finansowania gospodarki w oparciu o instrumenty strategii ESG oraz innych mechanizmów związanych ze zrównoważonym rozwojem. Szczególnie interesująca poznawczo jest część dotycząca wskazania na działania banków jako aktywnych uczestników procesów transformacji. W tym kontekście, Autorka na bazie badań własnych określa lukę kapitałową w finansowaniu SDG w Polsce na kwotę 11-15 bilionów dolarów, co daje wyobrażenie o skali

wyzwania. W efekcie prowadzonych analiz, w których również wykorzystano rezultaty badań własnych Autorki, otrzymujemy weryfikację hipotezy głównej, czyli dowody na oddziaływanie banków na rozwój zrównoważony w przypadku stosowania przez nie zasad ESG w porównaniu z modelem tradycyjnym. Konstatacja ta w sposób naturalny i logiczny prowadzi nas do treści rozdziału 5.

Ostatni, piąty rozdział jest interesującą poznawczo i autorską analizą przeprowadzoną przez Doktorantkę na temat perspektyw rozwoju sektora bankowego w budowaniu dobrobytu i zrównoważonego rozwoju. W tej części pracy Autorka koncentruje się na ujęciu strategicznym oraz identyfikacji kierunków dalszej transformacji sektora bankowego. Zabieg ten przejawia się w formie określenia rekomendacji skierowanych zarówno do banków, jak i regulatorów i decydentów politycznych, co podkreśla użyteczny i implementacyjny charakter rozprawy doktorskiej i jest jego niezaprzeczalnym atutem. Autorka wskazuje w tej części pracy sześć obszarów potencjalnego wpływu banków na możliwość budowania dobrobytu kraju. Zalicza do nich: wzrost gospodarczy i inwestycje, innowacyjność i transformację cyfrową, zrównoważony rozwój i politykę klimatyczną, dobrobyt społeczny i stabilność finansowania, wpływ regulacji i polityki publicznej, a także efekt systemowy w postaci dobrobytu kraju. Dla każdego z tych obszarów dokonuje wskazania potencjalnego oddziaływania banków, przykładowych narzędzi i instrumentów oraz wskazuje przesłanki i obszary dla dalszych badań. Całość rozważań wpisane jest w przegląd oferty kierowanej do klientów publicznych i prywatnych zarówno przez prywatne, jak i publicznej instytucje finansowe. Z rekomendacji, które wymagają bardziej wyraźnego podkreślenia należy zaznaczyć: konieczność deregulacji sektora finansowego, konieczność włączenia instytucji bankowych w formy dialogowe, a także wzmocnienie działań edukacyjnych dotyczących znaczenia banków dla zrównoważonego rozwoju. W tym miejscu chciałbym polemicznie wskazać komplementarne rozumienie opisywanych działań. Otóż zasadnym byłoby także powiązanie procesów deregulacyjnych z decentralizacyjnymi, a zatem uwzględnienie w polityce i instrumentach banków perspektywy regionalnej i lokalnej wynikającej z zasady subsydiarności, gdyż jak się wydaje, nie możemy stosować w polityce banków zasady *one size fits for all*. Specyfika uwarunkowań lokalnych powoduje, że banki powinny uwzględniać taką optykę, czego przykład znajduję choćby w Wałbrzychu, gdzie tamtejsze władze samorządowe i jednostki naukowe stoją przed wyzwaniem transformacji regionu pogórniczego, a jednym z jego kluczowych narzędzi ma być utworzenie akademickiego inkubatora przedsiębiorczości w modelu Green&Tech. Dodatkowo to przedsięwzięcia wpisane jest w program sprawiedliwej transformacji, co pozwala wskazać kluczowe wyzwania strukturalne (dziedzictwo pogórniczne, wyzwania energetyczne, rynek pracy), z wyzwaniami natury środowiskowo- społecznej (zanieczyszczenie powietrza, gospodarka odpadami, depopulacja, migracje, zmiany demograficzne), a także daje możliwość pozyskania funduszy strukturalnych UE na planowane działania. W tym miejscu znów warto postawić pytanie, czy w całym procesie transformacji roli banków powinno znaleźć swoje zastosowanie podejście *localcontent*, a jeśli tak, to w jakim zakresie? Fakt ten zauważa sama Autorka, gdy pisze o bankowości jako czynniku zaufania społecznego i wskazuje, że powinno ono opierać się na „uczciwej komunikacji, partnerstwie z klientami i lokalnymi społecznościami” (s. 331, 334, 336).

W rezultacie tych rozważań otrzymujemy swego rodzaju zestaw działań, na które składają się: inkluzywność, dialog, edukacja, kapitał społeczny i relacyjny, które właściwie i konsekwentnie moderowane prowadzić powinny do wyższego poziomu dobrobytu społecznego. Takie działania Autorka przedstawia w podsumowaniu rozdziału 5 opisując systemową rolę banków w integracji polityki innowacyjnej i ESG na rzecz budowy dobrobytu kraju (s. 337-339).

W Zakończeniu pracy Autorka dokonała rekapitulacji najbardziej istotnych wniosków płynących z poszczególnych części dysertacji, przywołała argumentację na rzecz falsyfikacji hipotezy i pytań badawczych. Bez wątpienia autorskim i innowacyjnym wkładem Doktorantki jest zaprezentowanie wielopoziomowego modelu wkładu banków w dobrobyt kraju (s. 347-349). Ocenę tej części pracy podwyższają dodatkowo rzetelnie wskazane przez Autorkę ograniczenia badań, które stanowią także o przyszłych kierunkach badań, w tym działań dotyczących oceny skuteczności regulacji unijnych, badań ilościowych świadczących o wpływie mechanizmów ESG na dobrobyt, analizie wpływu polityki monetarnej i fiskalnej na działalność innowacyjną i transformacyjną banków, czy pogłębione badania porównawcze między państwami UE w zakresie dojrzałości ESG w sektorze bankowym (s. 351). Bez wątpienia należy się zgodzić z Doktorantką, iż zaprezentowana analiza na bazie literatury przedmiotu oraz badań własnych może służyć zarówno środowisku akademickiemu, jak i decydentom politycznym oraz liderom sektora finansowego w projektowaniu działań na rzecz dobrobytu społeczno-gospodarczego (s. 356).

6. Wykorzystana literatura przedmiotu

Analizując wykaz źródeł i literatury, który został wykorzystany do przygotowania recenzowanej dysertacji wypada zauważyć, iż złożoność badanego tematu wymagała dokładnego przeglądu i doboru literatury, i ten przedstawiony przez Autorkę ten wymóg spełnia. Bibliografia obejmuje liczne pozycje piśmiennictwa polsko- i anglojęzycznego oraz akty prawne z zakresu funkcjonowania sektora bankowego, zrównoważonego rozwoju, innowacyjności czy polityk publicznych.

W pracy wykorzystane zostało szerokie spektrum źródeł, w tym akty prawne, dokumenty źródłowe, prace teoretyczne i badania empiryczne. Autorka dokonała obszernego przeglądu literatury, obejmującego prace teoretyczne, które zagłębiają się w badania empiryczne, a te stanowią o jakości analiz związanych z procesami przekształceń w obszarze polityki zrównoważonego rozwoju, polityki innowacyjnej i roli sektora finansowego.

7. Konkluzja

Reasumując, przedłożona do recenzji publikacja wpisuje się w cykl rozważań dotyczący znaczenia paradygmatu zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego powiązanego z procesami transformacji i innowacyjności, przy czym uwzględnia stosunkowo słabo rozpoznany w literaturze politologicznej wątek

roli i znaczenia instytucji finansowych, a w szczególności banków. Bez wątpienia opracowanie dostarcza bogatych treści empirycznych użytecznych zarówno badaczom, jak i pracownikom administracji publicznej, czy osobom zatrudnionym w instytucjach finansowych (w tym publicznych i prywatnych), które planują działania z obszaru innowacji oraz zrównoważonego rozwoju. Przedstawione w recenzji uwagi mają za zadanie uzupełnić prezentowane treści teoretyczno-empiryczne i nadać jej więcej walorów naukowo-badawczych. Praca jest wielowątkowym, obszernym i specjalistycznym opracowaniem, opartym na badaniach własnych Doktorantki, co nadaje tej pracy szczególnej wartości poznawczej. Z przedstawionych w recenzji argumentów sugeruję także, aby po uzupełnieniu czy doprecyzowaniu poszczególnych wątków w niej zawartych, rozważyć możliwość opublikowania pracy. Rezultaty badań własnych Autorki oraz wyciągnięte wnioski i rekomendacje z pewnością posiadają wysoki potencjał aplikacyjny dla szeregu podmiotów zarówno z sektora publicznego, jak i prywatnego.

Podsumowując uważam zatem, iż recenzowana dysertacja doktorska p. mgr Aleksandry Rutkowskiej pt. *„Rola banków w budowaniu dobrobytu kraju na przykładzie polityk: innowacyjnej i zrównoważonego rozwoju”* przygotowana pod opieką naukową promotora dr hab. prof. UKSW Piotra Brody-Wysockiego oraz dr Karoliny Daszyńskiej-Żygadło jako promotor pomocniczej, spełnia ustawowe kryteria stawiane pracom doktorskim zapisane w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (t.j. Dz. U. 2024 r., poz. 1571, z późn. zm.) i na tej podstawie wnioskuję do Rady Dyscypliny Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o dopuszczenie do publicznej obrony. Co więcej, wnoszę o wyróżnienie pracy ze względu na jej oryginalność opartą o badania własne Doktorantki, a także istotne walory aplikacyjne.